

บทคัดย่อ

“การประมวลองค์ความรู้เรื่อง ‘ท้องถิ่นศึกษา’ ในมิติประวัติศาสตร์” เป็นการสำรวจและวิเคราะห์งานศึกษาประวัติศาสตร์ของสังคมหรือชุมชนใน “ท้องถิ่น” หนึ่งๆ โดยพิจารณาจากผลงานของนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2500-2540) ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบถึง ภูมิหลัง พัฒนาการของเนื้อหาในแต่ละด้าน แนวคิดทฤษฎี วิธีการศึกษา และการวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ว่ามีแนวโน้มไปในทิศทางใด มีจุดเด่นจุดค้อยและข้อวิจารณ์ต่างๆอย่างไร ซึ่งนอกจากจะได้ผลงานการสำรวจและวิเคราะห์พร้อมบรรณานุกรมอย่างเป็นระบบ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่แล้ว จุดมุ่งหมายสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือเป็นฐานความรู้สำหรับการกำหนดทิศทางหัวข้อการวิจัยในอนาคตได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า ‘ท้องถิ่นศึกษา’ ในมิติประวัติศาสตร์มีมานานแล้วในสังคมไทย และได้ขยายเนื้อหาอย่างหลากหลายพร้อมเพิ่มปริมาณมากขึ้นตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา การเติบโตดังกล่าวมีลักษณะสืบเนื่องต่อจาก 2 ทศวรรษแรก (พ.ศ. 2500-2520) และสัมพันธ์กับพัฒนาการทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่มีการต่อสู้ เรียกร้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์จากการใช้อำนาจรัฐ อย่างไรก็ตาม คุณภาพของการศึกษาได้พัฒนาไปอย่างช้าๆ แม้ว่าจะมีแนวโน้มมุ่งไปยังชุมชนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยย่อย ๆ มากขึ้นก็ตาม

เนื้อหาของ ‘ท้องถิ่นศึกษา’ ในมิติประวัติศาสตร์มีอยู่ 3 ด้านด้วยกันคือ การศึกษาเรื่องราวของเมืองและชุมชนโบราณ ‘ท้องถิ่นศึกษา’ ในกรอบประวัติศาสตร์ชาติไทยและในมิติของการพัฒนาเนื้อหาประวัติศาสตร์ชาติ และการศึกษาเรื่องราวของชุมชนหมู่บ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังได้มีการรวบรวม ปรึวรรค และวิเคราะห์เอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนหนึ่ง องค์ความรู้ทางด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาได้รับการวางพื้นฐานเอาไว้เป็นอย่างดีแล้วภายใน 2 ทศวรรษแรก การศึกษาในช่วง 2 ทศวรรษหลัง จึงเป็นการสานต่อและขยายเนื้อหาออกไปอย่างหลากหลายและกว้างขวางตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ในระยะนี้นักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีและวิธีการต่าง ๆ เข้ามาช่วยศึกษาเรื่องราวของชุมชนหมู่บ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่ชัดเจน “ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน” ได้รับความสนใจอย่างรวดเร็วและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในปัจจุบัน

แม้ว่า 'ห้องถิ่นศึกษา' ในมิติประวัติศาสตร์จะก้าวหน้าไปมาก แต่องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นก็ยังมีจุดด้อยและเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอยู่เสมอ ที่สำคัญคือ การไม่มีความชัดเจนในหน่วยทางกายภาพซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของห้องถิ่น เป็นการศึกษาเนื้อหาเพียงด้านเดียวและอยู่ในกรอบประวัติศาสตร์ชาติมากเกินไป ไม่ได้เสนอภาพเคลื่อนไหวเป็นพลวัตรของสังคมห้องถิ่น เพราะมักติดอยู่กับกรอบของทฤษฎี การใช้หลักฐานยังไม่กว้างขวางเพียงพอ โดยเฉพาะไม่สนใจเอกสารหรือข้อมูลระดับพื้นบ้านเท่าที่ควร ด้วยปัญหาและข้อจำกัดดังกล่าว จึงไม่อาจศึกษา "ห้องถิ่น" ต่างๆ ในลักษณะที่เป็นองค์รวมได้ เท่ากับว่าสังคมไทยยังไม่รู้จักตัวเองอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง ส่งผลต่อการพัฒนาชนบทที่อาจไม่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิต ซึ่งหลากหลายและแตกต่างกันในแต่ละห้องถิ่น

ในบทสรุปของการศึกษาได้เสนอแนะแนวทางการวิจัยในอนาคตไว้ 3 ประเด็น คือ ประการแรก การปริวรรตและวิเคราะห์เอกสารต้นฉบับและข้อมูลพื้นบ้านต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ทั้งในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และให้คุณค่าในแง่ภูมิปัญญาของห้องถิ่นด้านอื่น ๆ ประการที่สอง ศึกษาวิจัยในลักษณะที่เป็น ประวัติศาสตร์ห้องถิ่น ในระดับต่าง ๆ ให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเข้าใจในความหลากหลายของสังคมห้องถิ่นในหน่วยย่อย ๆ ได้อย่างลึกซึ้งรอบด้าน ประการสุดท้าย เขียนประวัติศาสตร์ในลักษณะที่เป็นภาพรวมระดับภูมิภาคโดยอาศัยข้อมูลและเนื้อหาจากการศึกษา ประวัติศาสตร์ห้องถิ่น เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการเขียน ประวัติศาสตร์ชาติโดยรวมต่อไป

ABSTRACT

The purpose of this study is to trace the development of research on local history in Thailand during the past four decades, roughly from the late 1950s to the late 1990s. It deals with the emergence of local historical studies in the late 1950s, the subsequent expansion of local history vis-a-vis national history, the methodologies involved, and contribution of historical approach to "local studies"

The first two decades laid the foundation for further development in so far as researches on ancient towns and settlements, the significance of things local in national history, and the ethnic groups were concerned. This was also a period of searching for primary sources and of transliterating local documents into modern Thai. The last two decades, beginning in the late 1970s, witnessed further developments taking place in response to socioeconomic changes in the country. Social scientific approaches provided a stimulus to "local studies" in this particular period, one of the most significant aspects being in the field of economic history and the popularly-designated 'village history' in Thailand.

Local history, despite its interdisciplinary nature and remarkable progress in recent years, has remained problematic in many ways. Among the criticisms raised by critics of local history are the lack of well-defined criteria for area(s) chosen for case study, squinteyed government viewpoint, redundant theoretical approaches, and ignorance of the importance of a variety of local source materials.

It is argued that the many facets of "local studies" can be of practical value to development policy formulating, because only through these channels can one learn about the people's worldview at the grassroots level. To meet that goal priorities must be given to (1) transliteration and analytical study of local historical documents; (2) the application of an embracing historical approach to local studies at different levels; and (3) research on regional history which put local histories in a wider perspective.